

Arkivcentrums forskarblad

Nr 3. Offentlighet och sekretess

Inledning

I Sverige har vi sedan 1766 haft en Tryckfrihetsförordning (TF). Detta innebär att Sverige – och därmed också Finland, som under många år hörde till Sverige – har världens äldsta offentlighetslagstiftning. Dock bör påpekas att lagen inte gällt oavbrutet under dessa dryga 200 år. TF är idag en grundlag och räknas därmed som en av de viktigaste lagarna i svensk lagstiftning.

Tryckfrihetsförordningen lägger grunden för offentlighetsprincipen, som innebär att svenska myndigheter, såväl statliga som kommunala och landstingskommunala, skall bedriva sin verksamhet med full insyn från allmänhetens sida. Dock måste det finnas inskränkningar i denna totala öppenhet för att skydda vissa intressen. Dessa undantag finns listade i *Offentlighets- och sekretesslagen* (SFS 2009:400). Här nedan redovisas kortfattat begreppet allmän handling och vilka inskränkningar i rätten att se allmänna handlingar som finns.

Allmänna handlingar

I Tryckfrihetsförordningens 2 kap 3 § talas om allmänna handlingar. Kortfattat innebär detta att information som finns hos en myndighet och som är relevant för myndighetens arbete är att anse som allmänna handlingar. En allmän handling behöver inte vara upprättad, d v s skapad, av myndigheten utan kan lika gärna vara inkommen till myndigheten eller förvaras där.

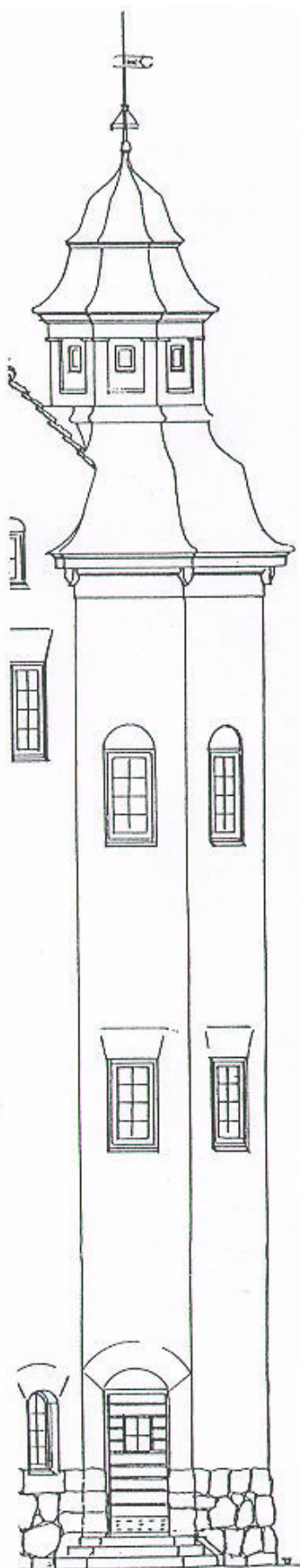
Information som finns hos myndigheten men som inte ligger inom myndighetens ansvarsområde är inte att anse som allmän handling hos den myndigheten. Ett exempel på detta är datastödd information som myndigheten inte utnyttjar i sitt arbete. Ett annat exempel är privata brev till en tjänsteman. Alla handlingar som levererats till en arkivinstitution blir allmänna handlingar, även sådan information som hos den arkivbildande myndigheten inte ansetts vara en allmän handling.

Även andra organ än myndigheter kan ha allmänna handlingar. Detta kan t ex gälla dataföretag som hjälper en myndighet med informationslagring på datamedier. Men informationen måste vara knuten till en myndighet för att vara allmän.

Elektroniskt lagrad information finns i två former, färdiga elektroniska handlingar och potentiella handlingar, där färdiga elektroniska handlingar har ett fixerat innehåll, t ex e-post eller protokoll, medan potentiella handlingar är nya sammanställningar av datorlagrad information, och där det krävs en arbetsinsats för att få fram informationen. I det första fallet skall informationen lämnas ut, i det andra fallet kan myndigheten neka om sammanställandet av informationen kräver en större arbetsinsats.

En allmän handling kan vara öppen (offentlig), det vill säga att vem som helst har rätt att ta del av den när som helst, eller hemlig. När en arkivinstitution övertar informationen övertar den också ansvaret för att bedöma om en allmän handling är öppen eller hemlig. Att informationen överflyttas till en arkivinstitution innebär således ingen förändring för eventuella sekretessregler.

Vänd!

Öppna allmänna handlingar

Vem som helst har rätt att ta del av en öppen allmän handling utan att redogöra för sitt namn eller vad man skall använda informationen till. Man behöver inte visa legitimation. När en allmän handling begärs utlämnad skall myndigheten bedöma handlingen och inte personen som frågar efter den. Bedömer myndigheten att den allmänna handlingen är hemlig så förhåller det sig lite annorlunda. Se nedan. Det finns dock inget hinder mot att berätta vad informationen skall användas till och en sekretessprövning underlättas ofta av att syftet är känt, bara man är medveten om att man har rätt att vara anonym.

Hemliga allmänna handlingar

I Tryckfrihetsförordningen 2 kap 2 §, 1 stycket specificeras på vilka grunder man kan sekretessbelägga allmänna handlingar. I stort handlar det om rikets säkerhet utifrån olika aspekter, skydd för enskild person, naturskydd, brottsbekämpning samt myndighets möjlighet att bedriva kontroll eller tillsyn. I samma paragraf, 2 stycket sägs också att det måste finnas lagar, som mer noggrant specificerar vilken information som får sekretessbeläggas. Dessa lagar är *Offentlighets- och sekretesslagen* och *Offentlighets- och sekretessförordningen*. Endast den typ av information som finns nämnd i dessa lagtexter får alltså undanhållas den som vill ta del av allmänna handlingar. Lagarna är lika mycket till för att information skall delges allmänheten som att skydda viss information. I dessa lagtexter finns också uppgift om hur lång tid en handling maximalt får vara hemlig.

De områden som är störst och har starkast sekretess är skyddet för enskild person samt skyddet för rikets säkerhet. Här kan störst skada åstadkommas om för mycket information lämnas ut. En vanlig sekretessgräns är 70 år för handlingar som kan skada enskild person. Det är ganska vanligt att bara vissa delar av informationen i en handling är hemlig och då lämnas vanligtvis en kopia ut där man tagit bort den känsliga informationen.

Sekretessprövning görs i anslutning till att någon begärt att få se informationen. I *Offentlighets- och sekretesslagen* finns bestämmelser som rör utlämnande av handlingar. Görs bedömningen att handlingen inte får lämnas ut skall myndigheten/arkivinstitutionen hänvisa till den § i *Offentlighets- och sekretesslagen* som man stöder beslutet på. Man skall dessutom upplysa om möjligheterna att överklaga beslutet. Beslutet skall vara skriftligt. Överklagande av beslutet görs hos kammarrätten och därefter hos Regeringsrätten.

I vissa fall kan en handling lämnas ut med sk förbehåll. Detta innebär att man inskränker möjligheterna att använda informationen. Ett exempel är att en forskare som får del av ett känsligt medicinskt material inte får låta några namn eller andra kännetecken förekomma i sin rapport. Regler kring utlämnande med förbehåll finns i *Offentlighets- och sekretesslagen*

Lästips

Lillieroth, Lennart: Sekretess! Handbok om sekretesslagstiftningen. Senaste upplagan.